

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПТО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні і практичні аспекти рейтингового оцінювання якості ПТО, зокрема, оцінювання діяльності професійно-технічних навчальних закладів у сучасних умовах.

Ключові слова: рейтинг в освіті, рейтингове оцінювання ПТО, оцінювання діяльності ПТНЗ.

Постановка проблеми. Вітчизняний ринок праці висуває підвищені вимоги до кваліфікованого робітника. Система професійно-технічної освіти (ПТО), як ринок освітніх послуг з професійної підготовки робітничих кадрів, має гнучко реагувати на потреби ринку праці. В свою чергу, це зумовлює необхідність здійснення об'єктивного оцінювання ефективної діяльності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), створення системи оцінювання її показників якості.

Кожен підхід має власну пріоритетну сферу оцінки якості освіти як системи, так і освітньої діяльності окремих навчальних закладів. Також свої пріоритети має й споживач освітніх послуг. З огляду на вищезазначене, постає актуальним завдання щодо розроблення гнучкої системи оцінювання якості ПТО. Як свідчать результати освітньої практики, достатньо ефективною є система рейтингового оцінювання якості освіти.

Актуальність та публікації з проблеми дослідження. Проблему рейтингової оцінки якості освіти досліджували С. С. Донецька, Н. Г. Загоруйко, А. А. Жученко, Е. Д. Колегова, А. І. Комишан, Т. О. Лукіна, Н. Ш. Нікітіна, С. Н. Рискулова, Г. П. Савельєва, В. А. Федоров, А. А. Якименко, С. С. Якубовський та ін. Проте переважна більшість робіт присвячена рейтинговому оцінюванню якості вищої освіти. Підходи до рейтингового оцінювання якості ПТО висвітлено недостатньо повно,

зокрема, практично не розкрито проблему її автоматизації.

Метою статті є аналіз теоретичних і практичних аспектів рейтингового оцінювання якості ПТО, зокрема, оцінювання діяльності ПТНЗ і розкрити можливості автоматизованої інформаційно-аналітичної системи «Профтех» (АІС «Профтех») як інструментарію щодо її здійснення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах у різних сферах людської діяльності для відображення поточного стану об'єкта або явища, визначення перспектив його розвитку, широко використовується рейтинг як інструментарій систематизації даних стосовно об'єкта дослідження. При цьому, рейтинг визначається як „індивідуальний числовий коефіцієнт оцінки політичної, громадської, культурної та іншої діяльності як різних організацій, так і окремої людини; виводиться за результатами голосування, соціальних опитувань, анкет або показників досягнень” [1, с. 494].

Зокрема, рейтинг в освіті Т.О. Лукіна визначає як: „індивідуальний числовий коефіцієнт кваліфікованої комплексної оцінки різноманітних аспектів і результатів діяльності освітньої системи будь-якого рівня (національний, регіональний, локальний) або окремої освітньої установи чи конкретної людини (учня, студента, слухача, викладача). Цей коефіцієнт виводиться на основі соціального опитування, анкетування чи моніторингових досліджень, показників результатів функціонування системи освіти, діяльності освітньої установи або показників навчальних досягнень чи професійного й особистісного розвитку людини” [2, с. 768].

Рейтинг можна класифікувати за різними параметрами:

1. За кількістю характеристик, на основі яких оцінюють об'єкти ранжирування: однофакторні і багатфакторні.

2. За джерелом інформації, на підставі яких вибудовуються рейтинги: складені за результатами інтерв'ювання (опитування) цільових груп; побудовані за даними вторинної інформації (наприклад, дані Держкомстату, тощо); засновані на даних, отриманих безпосередньо від об'єктів ранжирування.

3. За кількістю рейтингових продуктів виділяють періодичні та неперіодичні рейтинги [3].

Досить звичайним явищем стало визначення рейтингів навчальних закладів. Вони здійснюються з метою: задоволення потреб споживачів в отриманні якісної та об'єктивної інформації щодо рівня підготовки молоді у навчальних закладах певного типу; визначення якості освіти; створення здорової конкуренції між навчальними закладами; отримання певної обґрунтованої інформації для прийняття управлінських рішень тощо. Системи рейтингового оцінювання навчальних закладів з успіхом реалізуються у понад 20 країнах світу, до числа яких входять країни Європейського союзу, Росія, США, Австралія, Китай та ін. [4].

У практиці професійно-технічної освіти України оцінювання якості підготовки кваліфікованих робітників здійснюється при проведенні атестації ПТНЗ або при ліцензуванні професій. На жаль, об'єкти і суб'єкти зовнішнього або внутрішнього оцінювання відносяться до цієї „роботи” як до формальної нормативної процедури, не враховуючи і не виділяючи корисної інформації щодо покращення якості освіти.

Ринкова економіка актуалізує самовідповідальність навчального закладу за якість підготовки фахівців у ньому. Тому оцінювання якості ПТО, зокрема, діяльності ПТНЗ, обумовлює потребу в системному і систематичному підході. З нашої точки зору, рейтингове оцінювання як метод оцінювання якості освіти дозволяє достатнього ефективно визначити позитивні та негативні тенденції розвитку ПТНЗ.

Досліджуючи у педагогічній літературі методичні підходи щодо рейтингового оцінювання якості освіти, можна відмітити загальний підхід науковців до методики яка складається з наступного:

- опис предмету дослідження;
- вибір критеріїв і показників, що впливають на оцінку об'єкту і способу отримання інформації;
- конструювання шкали вимірювання;

- оцінювання об'єкту;
- обробка результатів дослідження;
- інтерпретація результатів.

Проведений аналіз педагогічної літератури дає підстави зазначити, що рейтингове оцінювання якості ПТО включає в себе зовнішнє і внутрішнє оцінювання з урахуванням регіональних і галузевих потреб; критерії оцінювання; рівні якості ПТО; ранжирування (рис.1).

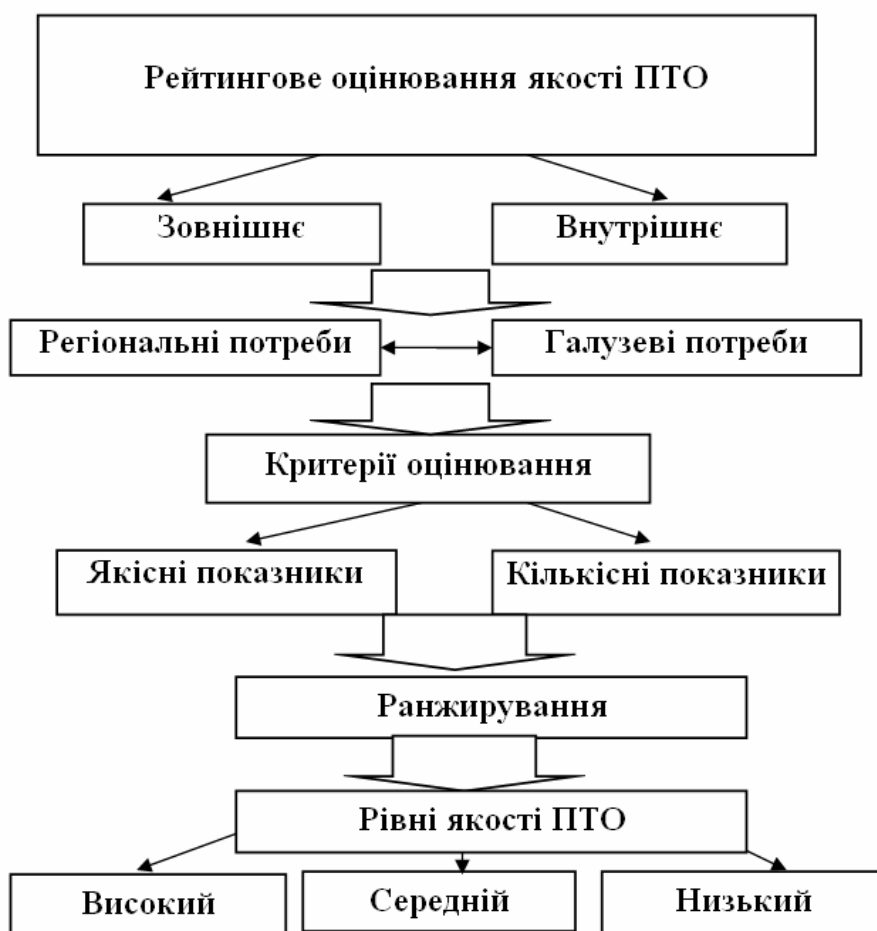

Рис. 1. Рейтингове оцінювання якості ПТО

Об'єктами рейтингового оцінювання в системі ПТО можуть виступати професійно-технічні навчальні заклади, педагогічні працівники, учні, слухачі, навчально-виховний процес, результативність навчання тощо. Суб'єктами такого оцінювання можуть бути:

1. Органи управління професійно-технічною освітою (національний і

регіональний рівні), здійснюють аналіз діяльності ПТНЗ за показниками у регіональному та галузевому розрізах (галузями виробництва та сфери послуг);

2. Професійно-технічні навчальні заклади (рівень ПТНЗ). Порівнюють однотипні ПТНЗ за галузями виробництва, здійснюють самоспостереження, самодіагностування, самооцінювання;

3. Учні, батьки, випускники, педагогічні працівники, роботодавці. Вони мають можливість отримати достовірну інформацію для прийняття життєво важливих рішень щодо професійної підготовки для максимальної самореалізації.

Рейтингове оцінювання якості ПТО може бути як зовнішнім, так і внутрішнім. *Зовнішній* рейтинг пов'язаний із порівнянням декількох ПТНЗ або різних підрозділів одного навчального закладу. *Внутрішній* розглядає питання порівняння відповідності досягнутих навчальним закладом результатів до еталонного показника. В якості цього еталону можуть виступати, наприклад, бюджетний або плановий набір учнів у ПТНЗ, середній показник працевлаштування випускників за минулий період тощо. Такий рейтинг спрямований більше на оцінку динаміки (тенденцій змін) об'єкту.

На основі критеріїв оцінювання, системи якісних і кількісних показників, відбувається основний механізм рейтингового оцінювання якості ПТО. Він полягає в проведенні комплексної порівняльної оцінки діяльності об'єктів, що характеризується за допомогою визначених певних параметрів (індикаторів) таких, наприклад, як: „Працевлаштування”, „Зміст навчання і навчально-методичне забезпечення”, „Ефективність навчання”, „Педагогічні працівники”, „Доступність професійно-технічної освіти”, „Матеріально-технічна база”, „Фінансування” [5].

Ефективність рейтингового оцінювання якості ПТО залежить від визначення мети і завдань, методології, критеріїв і показників, періодичності отримання інформації.

Співробітники лабораторії „Всеукраїнський інформаційно-аналітичний центр ПТО” Інституту ПТО НАПН України в рамках фундаментального наукового дослідження теми „Інформаційно-аналітичне забезпечення модернізації професійно-технічної освіти в умовах ринку праці” розробили автоматизовану інформаційно-аналітичну систему „Профтех”, для збору, обробки, аналізу, зберігання та передачі інформації. Функціонально система призначена для забезпечення інформаційних потреб органів управління ПТО різних рівнів та є комплексом інтегрованих додатків, які в єдиному інформаційному просторі підтримують основні аспекти їхньої аналітичної діяльності. Технічні можливості системи дозволяють розраховувати в автоматичному режимі індикатори ефективної діяльності ПТНЗ України та отримувати завдяки конструктору звітів оперативну інформацію у наочній формі відповідно до власних потреб, спостерігати за динамікою процесів. За допомогою мережі Інтернет в ІАС „Профтех” реалізована можливість вільного доступу, тобто вона є відкритим освітнім інформаційним середовищем [6, с. 34]. Її програмне забезпечення дозволяє автоматизувати процес розрахунку показників (індикаторів), здійснювати порівняння та ранжирування отриманих результатів досліджень у режимі конструктора, спостерігати їх динаміку. Система дає можливість здійснювати оцінювання діяльності професійно-технічних навчальних закладів на національному, регіональному рівнях й у галузевому розрізі.

На національному рівні рейтингове оцінювання здійснює Всеукраїнський інформаційно-аналітичний центр ПТО, аналізуючи загальну інформацію регіонів за групами індикаторів ефективної діяльності ПТНЗ. На регіональному рівні – Регіональні інформаційно-аналітичні центри, аналізуючи діяльність ПТНЗ свого регіону окремо за кожним індикатором або за їх групою, а на локальному рівні – професійно-технічні навчальні заклади, порівнюючи індикатори однотипних ПТНЗ за галузями виробництва з метою самоаналізу, самопостереження, самооцінки (рис. 2).

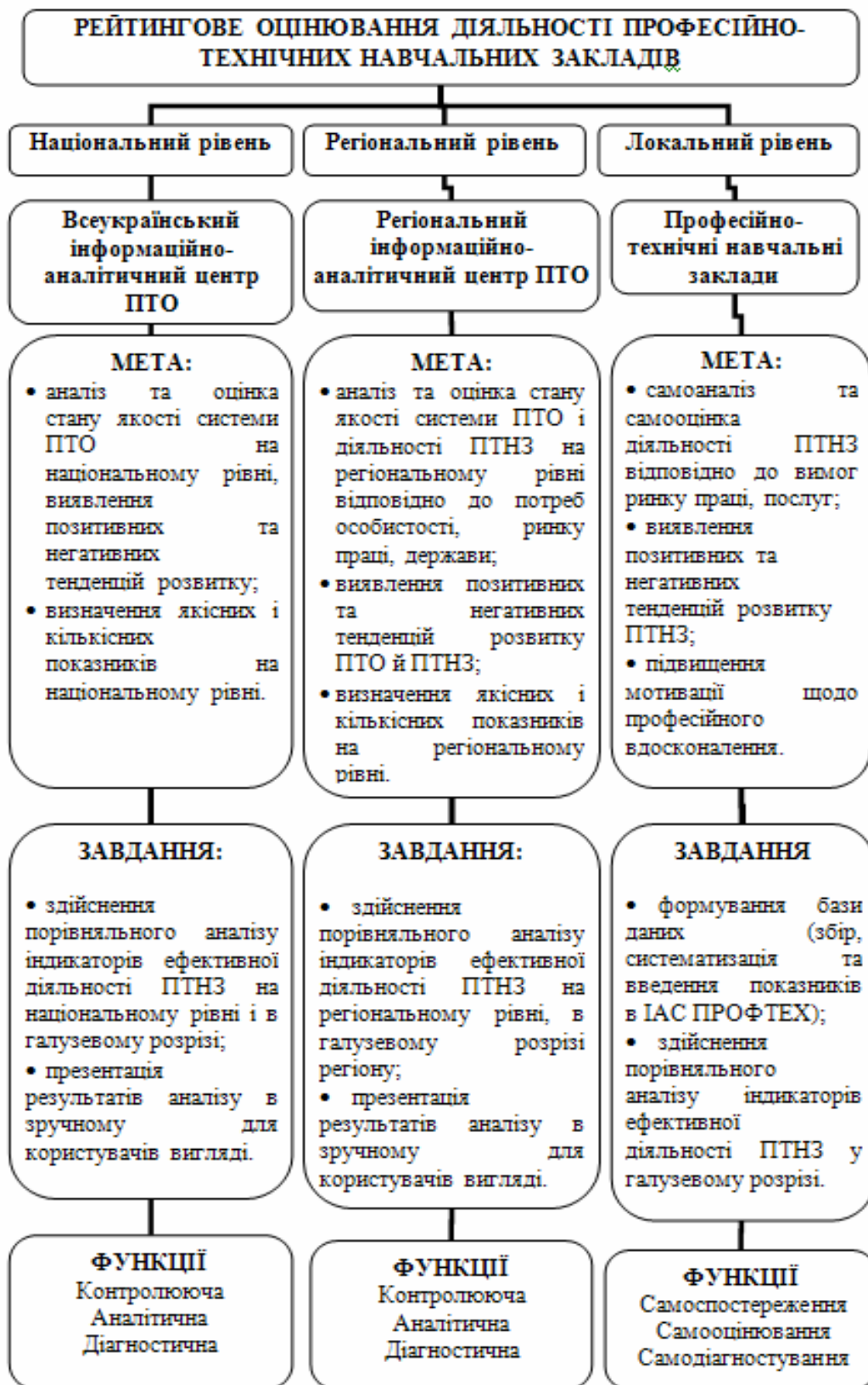

Рис. 2. Рівні рейтингового оцінювання діяльності ПТНЗ

До складових методики рейтингового оцінювання діяльності ПТНЗ можна віднести наступні етапи:

I. *Підготовчий* (постановка задачі, визначення параметрів для побудови рейтингу).

II. *Основний* (збір, обробка, оцінка інформації).

III. *Заключний* (побудова, ранжирування, представлення інформації).

Незалежно від мети суб'єкта щодо проведення рейтингового оцінювання важливе значення відіграє використання достовірної інформації.

Висновки. Рейтингове оцінювання діяльності професійно-технічних навчальних закладів дозволяє на основі аналізу кількісних й якісних показників визначити тенденції розвитку ПТО, укріплювати і розвивати їх, а також виявляти слабкі місця (сторони) в їх роботі, які необхідно усунути для підвищення її якості. Системний і систематичний підхід до рейтингового оцінювання якості освіти, зокрема, діяльності ПТНЗ, на всіх рівнях управління ПТО, в контексті регіональних і галузевих потреб виробництва та сфери послуг забезпечить відповідність професійної освіти і навчання вимогам держави, суспільства і особистості; підвищить її результативність, дозволить ефективно управляти процесами розвитку системи ПТО.

Література

1. Булыко А.Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов / А.Н. Булыко. – Изд. 2-е, испр. – М. : „Мартин”, 2008. – 704 с.
2. Лукіна Т.О. Рейтинг в освіті / Т.О. Лукіна // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Технологии рейтингов [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу 04 травня 2010: <<http://www.md-consulting.ru/articles/html/article19.html>>. – Загол. з екрану. – Мова російська.
4. Що таке рейтинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу 04 травня 2010: <<http://www.euroosvita.net>. – Загол. з екрану. – Мова українська.
5. Наказ МОН України від 02.02.2009 № 55«Про затвердження індикаторів ефективної діяльності та методичних рекомендацій щодо їх

впровадження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу 17 травня 2010:<<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.2548.0>>. – Загол. з екрану. – Мова українська.

6. Моніторинг за індикаторами ефективної діяльності професійно-технічного навчального закладу: Метод. рек. / Н. О. Величко, Л. А. Майборода, І. М. Савченко та ін. / За заг. ред. І. М. Савченко. – Дніпропетровськ : ДЦ ПТО ПТ, 2009. – 50 с.

Майборода Л. А. РЕЙТИНГОВОЕ ОЦЕНИВАНИЕ КАЧЕСТВА ПТО В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты рейтингового оценивания качества ПТО, в частности, оценка деятельности профессионально-технических учебных заведений в современных условиях.

Ключевые слова: рейтинг в образовании, рейтинговое оценивание ПТО, оценивание деятельности ПТУЗ.

Mayboroda Ludmila RATING QUALITY EVALUATION OF VOCATIONAL EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

Abstract. The article deals with theoretical and practical aspects of the rating the quality of vocational education, especially evaluation of operation of vocational schools in the modern world.

Keywords: ranking in education, rating evaluation of vocational education, evaluation of operation of vocational schools.